

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Mäkelä, Emmi
TITLE	Hanna Tuominen (toim.), Arvojen yhteisö. Näkökulmia Euroopan unionin perusarvoihin.
YEAR	2025
DOI	https://doi.org/10.37452/politiikka.155125
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Mäkelä, E. (2025). Hanna Tuominen (toim.), Arvojen yhteisö. Näkökulmia Euroopan unionin perusarvoihin. : Helsinki: Gaudeamus, 2024, 328 s. <i>Politiikka</i> , 67(1), 79-83. https://doi.org/10.37452/politiikka.155125
LICENSE	CC BY-NC-ND 4.0

Hanna Tuominen (toim.)

Arvojen yhteisö. Näkökulmia Euroopan unionin perusarvoihin.

Helsinki: Gaudeamus, 2024, 328 s.

EMMI MÄKELÄ

Poliitikot puhuvat usein Euroopan unionin arvoista tavalla, joka nojaa oletukseen jaetuista arvoista. Jo kevyt silmäily Suomen EU-kantoja muotoilevan eduskunnan suuren valiokunnan lausuntoihin paljastaa kuitenkin puoluekentän näkemyserot EU:ta koskevista kysymyksistä. Kiistoja käydään siitä, minkälaiseen EU:hun Suomi kuuluu.

Ovatko EU:n arvot selkeästi määriteltyjä universaaleja periaatteita vai monitulkintaisia käsitteitä, jotka mukautuvat poliittisen kontekstin mukaan? Hanna Tuomisen toimittama teos tarkastelee Euroopan unionin perusarvoja historiallisista, oikeudellisista ja politiikan tutkimuksen näkökulmista tarjoten tiiviin puheenvuoron EU:n arvopohjan kehityksestä. Lissabonin sopimuksen (SEU) toiseen artiklaan kirjattuja EU:n perusarvoja – ihmisarvoa, vapautta, demokratiaa, tasa-arvoa, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia sekä vähemmistöjen oikeuksia – käsittelevää lukua täydennetään erillisillä rauhaa ja kestäväää kehitystä tarkastelevilla luvuilla. Jokainen kirjan luku tarkastelee arvojen merkityksen ja oikeudellisen perustan muotoutumista, ja konkretisoi niitä niin arvojen tulkinnasta kuin soveltamisesta käytävien poliittisten jännitteiden kautta. Viime vuosina arvoja käsittelevässä EU-tutkimuksessa keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat olleet arvojen ja toiminnan välinen ristiriita, arvojen rooli EU:n ulkosuhteissa sekä niiden kestävyys unionin kohtaamissa kriiseissä. Arvot elävät yhteiskunnan murrosten mukana, mikä tekee niiden tutkimisesta jatkuvasti ajankohtaista. Kirjan tavoitteeksi esitetään pyrkimys lisätä ymmärrystä siitä, miten arvot ovat nousseet EU:n toiminnan arviointilinsseiksi ja miksi niitä tulisi tarkastella EU:n sisäisen ja ulkoisen toiminnan kokonaisuutena. Teoksen kokonaisvaltaisen lähestymistavan ansioksi lukeutuu kuitenkin muistutus arvojen temporaa-lisuudesta ja syklisyydestä: tänä päivänä muutokselta näyttäytyvä paljastuu osaksi pidempää jaksojen vuorottelua, jossa samat arvodynamiikat ja -jännitteet ovat toistuneet eri muodoissa unionin historiassa.

EU:n perustaksi tänä päivänä miellellävät arvot saivat oikeudellisen perustansa vasta vuoden 2009 Lissabonin sopimuksessa ja niitä soveltavassa perusoikeuskirjassa. EU:ta edeltäneen Euroopan yhteisön ensimmäisinä vuosikymmeninä nämä perusarvot nähtiin talouskasvua ja vakautta edistävinä, funktionaalisina osina syvenevää integraatiota. Toisaalta 1970-luvulla otettiin myös merkittäviä askelia perusarvojen integroimisessa EU:n ulkosuhteisiin, toisin sanoen kohti normatiivista valtaa edustavaa unionia. Kylmän sodan päättymisen sekä unionin laajentumisen myötä perusarvot muodostivat laajentuvalla unionille yhtenäisyyttä, ja toisaalta samaan aikaan eroa toisiinsa tekeväksi elementiksi. Tämä toiseuden ajatus näkyy vapaata liikkuvuutta käsittelevän Saila Heinikosken mukaan tänä päivänä erityisesti vahvistuneena ulkorajojen valvontana ja maahanmuuttajiin kohdistuvina rajapolitiikkoina: vapaa liikkuvuus kuuluu vain EU:n kansalaisille. Toiseuttamisen logiikka kuitenkin muuttuu EU:n laajentumispolitiikassa, jossa jäsenyys

unionissa nähdään usein keinona asemoida ehdokasmaa nimenomaan osaksi Eurooppaa ja läntistä arvoliittoumaa.

Arvojen instrumentaalinen rooli on näin kuulunut jo alkuvaiheista lähtien EU:n ulkosuhteisiin, kuten myös idealismin ja intressien rinnakkainelo politiikan tekoa ohjaavina tavoitteina. Arvojen ja intressien välisen uuden hierarkian lisäksi nykyhetkelle on ominaista arvoista käytävä tulkintakamppailu, jota Heikki Mikkelin luku käsittelee *turvallistamisen* käsitteen kautta. Vaikka EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka nojaa yhä keskeisiin perusarvoihin, kansallinen turvallisuus nousee entistä useammin perusteeksi arvojen kanssa ristiriitaisille, epäjohdonmukaisille tai opportunistisille politiikan käytännöille. Tämä vahvistaa Mikkelin mukaan ulkoisiin uhkiin keskittyneitä maskuliinista ja militaristista maailmankuvaa, joka ei anna tilaa yhteiskuntien vakauteen ja rauhaan keskeisesti liittyville tasa-arvon ja sukupuolen kysymyksille. Barry Buzanin, Ole Wæverin ja Jaap de Wildenin vuonna 1998 julkaistussa klassikkoteoksessa kuvattu turvallistamisen käsite arvojen hierarkiaa muuttavana voimana eri politiikkasektorien sisällä on kiistatta jälleen ajankohtainen. On kuitenkin muistettava, että kokonaisvaltainen näkemys rauhan edellytyksistä ei ole poistunut kehityspolitiikan tai kriisinhallinnan keskiöstä. Tätä työtä vaikeuttaa kuitenkin määrärahojen kaventuminen. Turvallistamista ohjaavat diskursiivisen prosessin ohella näin myös poliittiset valinnat taloudellisten resurssien kohdentamisesta.

Turvallistamisella on ollut rauhan lisäksi vaikutuksensa siihen, kuin demokratia käsitetään EU:n arvona. Kuten Henri Vogt esittää omassa luvussaan, EU:n demokratian nykyideaa luonnehtii paluu 1950–1970-lukujen demokratia-realismiin, mutta siten, että demokratian idean muodostavat nyt talouskasvun lisäksi turvallisuus ja yhteiskuntien resilienssi. Tällä on ollut Vogtin mukaan kaksi keskeistä seurausta. Ensinnäkin demokratian asema itseisarvona on globaalien jännitteiden ja ulkoisten uhkien myötä väistynyt periaatteellisen pragmatismien tieltä (kts. EU globaalistrategia 2016). EU:n globaalia vaikutusvaltaa edistävässä Global Gateway -aloitteessa, kestävä kehitys ja ihmisoikeudet liitetään infrastruktuuriin, digitalisaatioon ja energiaan, jolloin ne saavat mitattavan ja taloudellisesti hyväksyttävän muodon. Pääministeri Petteri Orpon hallitus tarkastelee sekin kehityspolitiikkaa strategisen ulkopolitiikan osana (valtioneuvosto 2023).

Toisekseen demokratia täydentyy tai jopa korvautuu resilienssin käsitteellä. Resilienssi, yhteiskuntien kriisinkestävyys ja kyky ennakoida, reagoida sekä sopeutua kriiseihin, nousi EU:n ulkosuhteiden tavoitteeksi jo 2010-luvun aikana ja vahvistui merkittävästi vuoden 2016 globaalistrategian myötä. Resilienssi EU:n sisäisen toiminnan tavoitteena on korostunut etenkin koronapandemian, Ukrainan sodan ja vihreän siirtymän paineiden myötä. EU:n poliittisessa ja käsitteellisessä retoriikassa resilienssi on elävä ja paikoin kritisoitu. Alun perin alhaalta ylöspäin yhteiskuntien kriiseihin keskittynyt lähestymistapa voidaankin nähdä oikeutuskeinona tietynlaiselle politiikkakehystämiseksi, kuten EU:n omaa strategista autonomiaa puolustavalle ulkopolitiikalle (Bargués ym. 2023; Korosteleva 2019). Resilienssiajattelu toimii parhaimmillaan eri tasoja ja politiikkasektoreita yhdistävänä siltana, mutta se korostaa samalla EU:n monitasoisen hallinnan haastetta: kuinka sitouttaa kansalliset politiikkakontekstit yhteisten arvojen ja tavoitteiden alle. Tämä nykypäivänä jännitteiseksikin muuttunut hallintadynamiikka voimistaa EU-politiikan epäjohdonmukaisuutta, ja vaikeuttaa ennen kaikkea monisyisten, taloudellista, sosiaalista ja ekologista yhteensovittamista vaativien tavoitteiden saavuttamista. Haastetta kuvaa oivallisesti Emma Hakalan kestävä kehitystä EU:n arvona tarkasteleva luku. EU:n sopimus pohjaan kirjattu laaja-alainen tavoite on noussut puheen tasolla aktiivisesti puolustettavaksi

arvoksi, mutta jäänyt samalla jäsenmaiden kansallisten politiikkatoimien konkretisoitavaksi – ja kiistelyn kohteeksi. Hakala pohtii (s. 230), että kestävä kehitys voi olla muihin perusarvoihin verrattuna vaikeammin toteuttavissa sen moninaisuuden ja poliittisia ristiriitoja kantavan luonteen vuoksi. Sama uhkaa resilienssiä, joka hyötyisi käsitteen täsmällisemmästä käytöstä poliittisessa keskustelussa.

Arvot uskon asiana

Teos johdattelee lukijaa pohtimaan, miten (epä)johdonmukaisuus konkretisoituu EU:n toiminnassa. Tuominen tarkastelee kysymystä ihmisoikeuksien kunnioittamisen kautta ja heijastaa samalla EU:n sisäisen yhteisvastuun ja arvositoutumisen tilaa yleisemmin. Yhtenäinen linja ihmisoikeuskysymyksissä rakoilee niin jäsenmaiden ja instituutioiden välillä kuin EU:n ulkoisessa toiminnassa, jossa arvoja ja intressejä määritellään kansallisten tavoitteiden ja kohdemaan mukaan. Esimerkkinä tästä on Suomen hallituksen linjaus, jonka mukaan kehitysyhteistyötä toteutetaan vain Ukrainaa puolustavien kumppanien sekä omia pakolaisiaan takaisin ottavien maiden kanssa. EU:n ulkosuhteiden joustavuus ihmisoikeuspolitiikassa ei ole näin irrallaan sen sisäisestä kehityksestä, kuten Tuominen korostaa. Jos EU:n ulkosuhteet heijastavat sen sisäistä identiteettiä, kuten Ian Manners (2002) esittää, tarkoittaako jäsenmaiden kasvava intressisidonnaisuus sitä, että EU:n ulkopoliittinen valikoivuus ihmisoikeusasioissa onkin itse asiassa johdonmukaista, eikä ristiriitaista? Onko EU:n ihmisoikeuspolitiikan joustavuus merkki vain pragmaattisesta sopeutumisesta vai sittenkin muuttuvasta identiteetistä?

EU:n perusarvojen oikeudellinen kehitys ei ole myöskään ollut lineaarinen prosessi, kuten Johanna Kantolan sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä luku osoittaa. 2010-luvulla EU:n siihen asti edistynyt tasa-arvopolitiikka otti merkittäviä askelia taaksepäin. Se palasi agendalle komission puheenjohtaja Ursula von der Leyenin aloitteesta. Kulttuurisia, uskonnollisia ja poliittisia kiistoja kanavoivia sukupuoli- ja tasa-arvokysymyksiä on pyritty ohjaamaan lisäksi oikeudellisesti sitomattomilla pehmeillä keinoilla, kuten sukupuolitietoisella budjetoinnilla, jotka ovat helpommin kriittisten jäsenmaiden hyväksyttävissä, mutta samalla entistä riippuvaisempia poliittisesta tahtotilasta. Toisaalta Elina Pirjatanniemen luvussa esiin nostamat ihmisarvon kunnioitus ja syrjäntäkielto ovat esimerkkejä sellaisista EU:n primäärioikeuteen kirjatusta arvoista, jotka ovat tuoneet turvaa muuten määrittelyn ulkopuolelle jääneille vähemmistöille.

Sisäisen dissonanssin lisääntyessä EU:ssa on jouduttu pohtimaan uusia keinoja yhtenäisen arvolinjan turvaamiseksi. Oikeusvaltioperiaatteen suojaa on täydennetty muun muassa EU:n vuosittaiseen talousarvioon sidotulla oikeusvaltion ehdollisuusmekanismilla. EU:ssa keskustellaan myös aktiivisesti määräänemmistöpäätöksiin siirtymisestä tietyillä politiikan aloilla. Juha Raition historiallinen katsaus suomalaiseseen, saksalaiseen, englantilaiseen ja ranskalaiseen oikeusvaltiokehitykseen on mielenkiintoinen – joskin teoksessa hieman irralliseksi jäävä – puheenvuoro oikeusvaltiokäsitteen jaetusta perustasta. Vaikka maiden oikeuskulttuuri vaikuttaa osaltaan oikeusvaltiokäsitykseen, ei sen tulkinta kuulu kansalliseen päätäntävaltaan. Tätä Raitio käsittelee luvussa erityisesti Puolan ja Unkarin jännitteisen EU-suhteen kautta. Kansainvälisen oikeuden korostaminen on kuitenkin noussut keskeiseksi osaksi länsimaiden ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä liberaalin järjestyksen puolustamista. Pohdinta siitä ristiriidasta,

miksi kansainväliseen oikeuteen nojataan globaalipolitiikassa, mutta sen logiikkaa ei aina hyväksytä EU:n sisäisessä oikeusjärjestyksessä, olisi syventänyt luvun ajankohtaisuutta.

Teoksen viimeisessä luvussa Hanna Tuominen siirtää analyysin kansallisen EU-politiikan kehittymiseen ja siihen, minkälaisia puoluepoliittisia eroja arvojen painotuksessa voidaan Suomen EU-jäsenyyden ajalta tunnistaa. Hallituskokoonpanosta riippumatta EU:n perusarvot ovat vakiinnuttaneet paikkansa Suomen EU-identiteetissä. Jokaisen hallituksen linja on kuitenkin heijastanut omaa aikaansa ja osin löyhästi, osin tiukemmin puolueiden eurooppalaisten sisarpuolueidensa painotuksia. Arvojen määrittelyssä voidaan myös tunnistaa siirtymä yleisemmästä arvopuheesta käytännönläheisempään tarkasteluun. Tuomisen mukaan tätä selittävät sekä puoluepoliittiset tekijät että Eurooppaa muovanneet laajemmat kehityskulut.

Tämä pohdinta olisi ollut mielenkiintoista asettaa vuoropuheluun Vogtin käsittelemän (s.71) eliitin ja ”kansan” uuden yhteiskuntasopimuksen kanssa. Vogt viittaa erityisesti itäisen Euroopan maiden autoritaarisiin johtajiin, jotka häivyttävät EU-jäsenyyden mukanaan tuomat hyödyt, mutta esittävät itsensä kansalaisia EU:lta suojelevana silloin, kun päätökset edellyttäisivät tulevaisuuteen ulottuvaa vastuunkantoa. Minkälainen yhteiskuntasopimusmalli Suomessa valitsee? Oikeistopopulistien kansan nimissä peräänkuuluttama vastuullisuuden vaatimus näkyy meilläkin erityisesti perussuomalaisten näkemyksissä koskien EU:n budjettia, maahanmuuttoa tai kehityspolitiikalle asetettuja vientihyötyjä. Puolue luopui EU-eron tavoittelusta vasta kevään 2024 eurovaaliohjelmassaan (2024). Samainen ohjelma kannustaa silti Suomea ajamaan tiukemmin kansallisia intressejään yksimielisen päätöksenteon kustannuksella. EU:n legitimitettä ei haastetakaan enää kyseenalaistamalla sen olemassaoloa, vaan murtamalla sisältäpäin sitä, mikä koetaan hyväksyttäväksi. Tuominen nostaa EU:n instituutiot ja niiden toimet arvojen puolustamisessa tärkeäksi tutkimuskohteeksi. EU:n toimintakyvyn turvaaminen edellyttäisi lisäksi ymmärrystä legitimaation eri ulottuvuuksista (kts. Ketola 2024) sekä niiden tarkastelua oikeistopolitiikan toimintaperiaatteiden silmin.

Arvoista kiistellään, niitä puolustetaan ja haastetaan. Jokaiselle EU:sta kiinnostuneelle teos muistuttaa, ettei EU:n perusarvoja voi pitää itsestäänselvyyksinä. Poliitiikan tutkijoille teoksen monitieteellinen lähestymistapa tarjoaa useita tutkimuksellisia läpileikkauspisteitä. Teoksen soisi löytyvän myös jokaisen poliitikon lukulistalta.

LÄHTEET

- Bargués, Pol, Joseph, Jonathan ja Juncos, Ana E. 2023. Rescuing the liberal international order: crisis, resilience and EU security policy. *International Affairs*, 99:6: 2281–2299.
<https://doi.org/10.1093/ia/iad222>
- Buzan, Barry, Wæver, Ole and de Wilde, Jaap 1998. *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, USA: Lynne Rienner Publishers.
- European Union Global Strategy. 2016. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en. Viitattu 9.12.2024.
- Ketola, Johanna 2024. Maailman terveysjärjestön legitimitetti ja legitimitettikriisit COVID-19-pan-

-
- demian valossa. *Hallinnon tutkimus* 43:3, 210-225. <https://doi.org/10.37450/ht.130546>
- Korosteleva, Elena A. 2019. Reclaiming resilience back: A local turn in EU external governance. *Contemporary Security Policy* 41:2, 241–262. <https://doi.org/10.1080/13523260.2019.1685316>
- Manners, Ian 2002. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. 40:2, 235–258. <https://doi.org.10.1111/1468-5965.00353>
- Perussuomalaisten eurovaaliohjelma 2024. *Päätetään itse*. <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2024/04/PS-eurovaaliohjelmaVerkko.pdf/>. Viitattu 9.12.2025.
- Valtioneuvosto (2023), *Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma 2023. Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165042/>. Viitattu 9.12.2024.

KIRJOITTAJATIEDOT

EMMI MÄKELÄ

Väitöskirjatutkija

Valtio-oppi

Turun yliopisto

emmi.m.makela@utu.fi